

ՎԵԱԶԵՍԼԱԻ ԱԻԿՍԵՆՏԵՎԻԶ ՄԱՆԱՍՍԷԻՆ

Փետրուարի 13-ին Պետերբուրգում վախճանուեց նախկին պրոֆէսոր Վեաչեսլաւ Աւկսենտովիչ Մանասսէին, որի անունը ամենաժողովրդական անուններից մէկն է Ռուսաստանում։ Նրա մահը անկեղծ ցաւակցութիւն առաջ բերեց ամեն տեղ։

Օգտուելով զանազան կենսագրական տեղեկութիւններից, որոնք լոյս են տեսել մինչև այժմ, մենք կ'ուզէինք ծանօթացնել հայ ընթերցողներին այս հաղուագիւտ անձնաւորութեան հետ։

Մանասսէինը ծնուել է Ղազանի Վերին-Դեվլեզէր գիւղում 1841 թուի մարտի 3-ին, այդ գիւղի աղքատ կալուածատէր մայեօր Աւկսենտի Պետրովիչ Մանասսէինի ընտանիքում։ Այդ ընտանիքից դուրս են եկել մի քանի նշանաւոր մարդիկ։ Վեաչեսլաւ Աւկսենտովիչի հարազատ հօրեղբայրը († 1833) եղել է իրաւաբանութեան շատ յայտնի պրոֆէսոր Ղազանի համալսարանում։ Նրա եղբայրը, Նիկոլայ Աւկսենտովիչ († 1895 թ.), արդարադատութեան մինիստր էր։

Իր սկզբնական կրթութիւնը ստանալով իրաւաբանական ուսումնարանում, Վեաչեսլաւ Աւկսենտովիչը 1857 թ. քննութիւն տուեց Մոսկուայի համալսարանի բժշկական բաժնում և ընդունուեց իբրև 450 աշակերտներից առաջինը։ Մինչև ուսման ընթացքը աւարտելը նա ստիպուած էր 5 անգամ փոխել համալսարանները իր բողոքող բնաւորութեան չնորհիւ, թէև միշտ առաջնակարգ ուսանողներից էր։ Դորքատի համալսարանում ուսանելիս նա երկու ամիս բանտարկութեան ենթարկուեց։

Պետերբուրգում 1866 թ. բժշկական գիտութիւնը աւարտելով, Ակադեմիայի առաջարկութեամբ Մանասսէինը 3 տարի մնաց պրոֆ. Բօտկինի մօտ կատարելագործուելու համար և յետոյ 1870 թ. երկու տարով ուղարկուեց արտասահման՝ ուսուցչապետութեան համար պատրաստուելու նպատակով։

Իբրև պրոֆեսոր և գիտնական, Մանասէինը աչքի էր ընկնում իր արտաքոյ կարգի զարգացումով, իր յիշողութեամբ և դասախօսելու հազուագիւտ ընդունակութիւնով: Նրա դասախօսութիւնները—միշտ կենդանի, փայլուն և գրաւիչ—հաւաքում էին բազմաթիւ ունկնդիրներ զանազան լսարաններից, նոյն իսկ բժիշկներից: Բովանդակութեամբ հարուստ նրա դասախօսութիւնները կրում էին և հրապարակախօսական կնիք: Իր դասախօսութիւնների մէջ նա կանգ էր առնում և բարոյական հարցերի վրայ—բժիշկի բարոյական պարտականութեան և անձնազոհ վերաբերմունքի մասին դէպի իր մերձաւորը, դէպի հասարակութիւնը:

Նա ինքը՝ բարոյական պարտականութիւնների մարմնացումն էր: Նա սկզբունքով հակառակ էր, որ բժիշկ-պրոֆեսորները պարապեն մասնաւոր պրակտիկայով և պահանջում էր, որ նրանք նուիրուեն գիտութեան, մասնաւոր պրակտիկան թողնելով պրակտիկայով ապրող բժիշկներին: Հաւատարիմ իր սկզբունքին նա հրաժարուեց փողաւոր պրակտիկայից: Այնու ամենայնիւ նա ունէր բազմաթիւ հիւանդներ աղքատ դասակարգի, բժիշկների, ուսանողների և գրականագէտների շրջանում, որոնց բժշկում էր նա սիրով ձրիաբար և այցելում էր երբեմն օրեկան երկու անգամ: Այդ կողմից նա կատարեալ հակապատկեր էր ներկայացնում պրոֆ. Զախարինին, որի շահամոլ հետնողները տարածուեցին ամեն տեղ:

«Մանասէինը թշուառների իսկական բարեկամն էր: Նա կարողանում էր տաքացնել կեանքի ցրտից սառածներին, նա կարողանում էր մի հայեացքով ցրել, գոնէ մի րոպէ, այն խաւարը, որ կիտուել է թշուառի շուրջը: Նրա խորունկ և պայծառ աչքերի մէջ փայլում էր բժշկական խորատեսութեան և սիրոյ, քնքովյ ցաւակցութեան բարեխառնութիւն», ասում է «Рус. Вѣд.» լրագիրը:

Նա միշտ և ամեն տեղ ջերմ և անկեղծ պաշտպան էր հանդիսանում ուսանողների շահերին, չը բաւականանալով միայն լոկ խօսքով, այլ նաև գործով ապացուցանում էր իր համակրութիւնը դէպի երիտասարդութիւնը: Այսպէս, օրինակ, 1872 թուից ի վեր լինելով բժշկական Ակադեմիայի մատենադարանապետ, 1879 թ., երբ փակեցին ուսանողների ընթերցարանը, միացնելով նրան Ակադեմիայի մատենադարանին, նա ցաւակցելով ուսանողութեան՝ հրաժարուեց գրադարանագետի պաշտօնից: Մտնելով չքաւոր ուսանողներին օգնող ընկերութիւնը նրա անկեղծ դրութեան ժամանակ, նա 14 տա-

րի շարունակ իր նախագահութեամբ շատ եռանդուն կերպով առաջ էր տանում ուսանողների օգնութեան գործը: Բազմաթիւ ուսանողներին նա միջոց տուեց աւարտելու իրանց ուսումը: Ուսանողութիւնը նրան պաշտում էր իբրեւ իր ազնիւ ուսուցչին և անփոխարինելի ցաւակցողին:

31 դեկտեմբերի 1891 թ. լրացաւ 25 տարին նրա ուսուցչապետական գործունէութեան և նա 50 տարեկան հասկում, սկզբունքով սահման համարելով այդ հասակը դաստիարակչի համար, հեռացաւ պրոֆէսորութեան պաշտօնից՝ ասպարէզը թարմ ոյժերին թողնելու համար: Եւ յորգորը անզօր եղաւ յետ կանգնեցնելու նրան այդ վճռից:

1880 թուից սկսում է Մանասսէինի հրապարակախօսական գործունէութիւնը: Նրա ստեղծած «ВРАЧЪ» շաբաթաթերթը, որ նա խմբագրում էր 21 տարուց աւելի, հէնց սկզբից գրաւեց ուսւ բժիշկների սէրը և համակրութիւնը, և շատ շուտով հեղինակութիւն և ժողովրդականութիւն ձեռք բերեց զանազան խաւերում: Եթէ համալսարանում նա խօսում էր միայն ուսանողների հետ, շաբաթաթերթի միջոցով նա հնարաւորութիւն ունէր իր ձայնը լսելի դարձնել ամբողջ հասարակութեան համար: Մանասսէինի քարոզը բղխած լինելով, անպայման ազնիւ և չիտակ, միևնոյն ժամանակը գիտութեամբ սպառազինուած մարդուց, այնքան աջող էր, որ նա ստեղծեց Ռուսաստանում, մինչև այդ չեղած, բժշկական հասարակական կարծիք:

Շատ բարձր պահելով բժշկի կոչումը հասարակութեան մէջ, առաջադրելով հանդերձ շատ մեծ բարոյական պահանջներ բժշկին, նա միշտ պաշտպանում էր նրանց հասարակութեան անարդար յարձակումներից, բայց միևնոյն ժամանակ անխնայ հալածում էր բժշկութեան անարժան ներկայացուցիչների զաւրիւր գործերը: Նա ինքը, ինչպէս իրաւացի նրան անուանում են, մարմնացած «հասարակութեան խիղճն» էր: Նա միշտ հակառակ էր բժիշկների կողմից տարածած բեկլամներին, Զախարինի նիւթապաշտ չկօլային, ազգայնական թշնամութեան: Նա շարունակ քննադատում էր կլասիկական ուսումը, մասնացոյց էր անում զինուորական բժիշկների աննախանձելի գրութիւնը: Նա ջերմ պաշտպան էր կանանց բարձրագոյն կրթութեան և նրանց իրաւունքների հաւասարութեան տղամարդկանց հետ: Զեմսովօնների բժշկական օգնութիւնը նրա փայլալայտ ինդիրնսերից մէկն էր:

Նա թողել է բազմաթիւ գիտնական աշխատութիւններ թէ՛ ուսերէն և թէ՛ օտար լեզուներով:

Իբրև խմբագիր նա ուշադրութեամբ կարդում և խմբագրում էր, երբեմն հիմնաւորապէս բարեփոխում և գրական-գիտական ձև տալիս բոլոր տպուկիք յօդուածներին: Մանասսէինը աշխատում էր չափազանց: Նոյն իսկ ամառանոցում, հանգստութեան ժամանակ, օրական 13 ժամ զբաղւում էր խմբագրական գործերով, և դեռ ժամանակ էր գտնում ձրիաբար հիւանդներ էլ ընդունելու:

Հանգուցեալի կտակի համաձայն «Врачъ» չարաթաթերթը, լրացնելով 1901 թիւը, պիտի դադարացնէ իր գոյութիւնը: Եւ իսկապէս այդ չարաթաթերթը իր բարոյական դիրքով և իր աջողութեամբ անպայման կապուած էր Մանասսէինի բարձր անձնաւորութեան հետ: Առանց Մանասսէինի «Врачъ»-ը բոլորովին այն է՛ր լինի, ինչ որ էր:

Բացի գիտնական, մանկավարժական և գրականական գործունէութիւնից, Մանասսէինը եռանդուն դեր էր կատարում զանազան ընկերութիւնների մէջ: Գրականագէտների օգնութեան ընկերութեան մէջ նա նախագահ էր և պատուի դատաւոր: Գրականագէտների Դաշնակցութիւնը (СОЮЗЪ ПИСАТЕЛЕЙ) հիմնուելիս, Մանասսէինը, իր բարոյական բարձր անուան շնորհիւ, միաձայն ընտրուեց պատուի դատաւոր և մինչև մահ ամեն տարի ընտրւում էր այդ պաշտօնի համար:

Մանասսէինը մասնաւոր կեանք, բառիս սովորական նշանակութեամբ՝ չունէր: Նրա կեանքը ամբողջապէս նուիրուած էր հասարակութեան բարձր իդէալների ծառայութեան: Նա ապրում էր շատ պարզ և համեստ մի անշուք բնակարանում, գրքերի չրջանում, միշտ զբաղուած, միշտ սիրալիւ դէպի շրջապատողները, դիւրահաւատ դէպի մարդիկ, միշտ մտածելով ուրիշների համար: Իբրև իսկապէս ինտելիգէնտ և զարգացած մարդ, նա անտարբեր էր դէպի կեանքի «հաճոյքները» (հարստութիւն, պատիւ, զուարճութիւններ և այլն) և ատում էր մարդկանց սուտ, կեղծ և անոտի յարաբերութիւնները: Նա մեծ մարդկանց յատուկ համեստութեամբ, հրաժարւում էր զանազան պատուաւոր անուններից (տիտղոսներից) և պաշտօններից: Այսպէս օրինակ, նա հրաժարուեց ակադեմիկ ընտրուելու քուէարկութիւնից, նա միշտ հրաժարւում էր բժշկական համաժողովներում նախագահ ընտրուելուց, առարկելով թէ՛ ինքն անպէտք է այդպիսի պատուաւոր և հանդիսաւոր տեղերի համար: «Ես ինձ զգում եմ սարսափելի յիմար և անբախտ մեծ հասարակութեան մէջ. այն միտքը, որ ես ստիպուած կը լինեմ ճառեր արտասանել, ինձ փշաքաղում է», ասում էր նա:

Ամեն մի գործի մէջ ինչ որ նա յանձն էր առնում, դր-
նում էր իր ամբողջ հոգին և սիրտը. վարել մի պաշտօն միայն
ձեռնարկութեան կամ պատուի համար, այդ շատ հեռու էր նրա
բնաւորութիւնից:

Մանասէինը իբրև անձնաւորութիւն՝ իդէալական մաք-
րութիւն ունէր, իբրև ուսուցիչ՝ հանճարեղ էր, իբրև բժիշկ՝
օրինակելի և իբրև խմբագիր՝ հազուագիւտ:

ԲԺ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ